

גולדה בהסתדרות - שליחה ושליחות

פרק ראשון

שורשים במשרד לעבודות ציבוריות

את צעדיה הראשונים בעשייה הציבורית עשתה גולדה מאירסון ב"פועלי ציון" בארצות-הברית. תחילה פעלה בעירה מילוקי ויותר מאוחר נסעה בשליחות המפלגה לערים שונות בארצות-הברית ובקנדה, עסקה בגיוס כספים וסיעה בהפצת מניות כדי לממן את עתון התנועה. "פועלי ציון" היתה לגולדה לא רק אולפנא לעסקנות ציבורית, אלא גם אכסניה לפעילות תרבותית ועיונית-רעיונית.

ב"פועלי ציון" פגשה בנחמן סירקין, התוודעה להגותו והושפעה ממנה. לימים כתבה בזכרונותיה: "אם אני מנסה עכשיו להעלות רגע בזכרוני את האנשים שעשו עלי את הרושם החזק ביותר כשעברו את מילוקי בזמן שהייתי בת פחות מעשרים, הרי קודם כל זכורים לי יהודים כמו נחמן סירקין, שהיה אחד האידיאולוגים הנלהבים ביותר של הציונות העובדת."¹

סירקין כרך את רעיון התחייה הלאומית של העם היהודי עם חזון הגאולה החרתית ויצר מזיגה בין רעיונות סוציאליסטיים לבין הציונות. מצד אחד, דחה סירקין את הגישה שאימצה את הסוציאליזם האוניברסלי, משום שגישה כוללנית זו התעלמה מהמציאות הקונקרטית של היהודים. הוא גם גרס כי מלחמת המעמדות בארצות הגלות - ללא זיקה לתחייה לאומית - לא תפתור את המצוקה היהודית. נהפוך הוא, החרפת מלחמת המעמדות בחברה שהיהודים חיים בתוכה עלולה לגרום להקצנת שנאת היהודים. סירקין תמך בהתיישבות יהודית רבת היקף בארץ-ישראל המחייבת מסגרות שהן מטיבן סוציאליסטיות ואינן מתיישבות עם משק קפיטליסטי. נוכח היקפו האדיר של מפעל ההתיישבות היהודית החזוי סבר סירקין כי לא ניתן יהיה לבססו

על הון פרטי, וודאי שלא על הון פרטי זעיר. הוא הזהיר כי הציפייה לפעילות יוצרת של ההון הפרטי, החותר לרווחים ולדיווידנדים, תתגלה כתקווה נכזבת, משום שארץ-ישראל לא תהווה גורם משיכה להשקעות בהקלאות ובתעשייה. סירקין סבר, כי מפעל ההתיישבות המבוסס על קניין פרטי ועל מבנה כלכלי-חברתי קפיטליסטי לא יקסום לפרולטריון היהודי ולא ימשוך אותו. מסקנתו היתה, אפוא, כי יש סיכוי להגשמה הציונית, אם התנועה הלאומית תאמץ רעיונות סוציאליסטיים. סירקין האמין כי מסגרות קואופרטיביות שיוקמו בארץ-ישראל ימשכו המונים, שירצו לחיות בארץ ולעבוד בארגונים שיתופיים. מהבחינה האופרטיבית הוא גרס ייזום פעולה קואופרטיבית תעשייתית עצמית של הפועלים בארץ-ישראל; יסוד בתי-חרושת על-ידי ההסתדרות הציונית והתארגנות של פועלים בחוץ-לארץ לשם יצירה קואופרטיבית בארץ-ישראל.

ההתוודעות להגותו של סירקין הקנתה לגולדה יסודות אידיאולוגיים-תור-אורטיים; המפגש עם המציאות בארץ, עם מנהיגי הפועלים וההסתדרות ועבודתה, אמנם פרק זמן קצר בלבד, במשרד לעבודות ציבוריות וב"סולל בונה" תרמו מצדם לביסוס השקפתה הסוציאליסטית-הקונסטרוקטיבית. המפגש על ההתיישבותי והיצירה המשקית של העובדים, שהיו בראשיתם בעת שהגיעה לארץ בשנת 1921, כמו גם הדברים ששמעה בוועידה השנייה של ההסתדרות בשנת 1923 ובכינוסים אחרים, אי-אפשר היה שלא יותירו את רישומם עליה. אולם דומה שעבודתה במשרד לעבודות ציבוריות וב"סולל בונה", אם כי בתפקיד זוט, אשר הפגישה אותה עם מפעל כלכלי גדול, שהיתה לו תפישה כלכלית מרחיבה ועם מנהליו, הטביעה חותם של ממש על השקפתה המשקית והחברתית ועל פעולותיה בשנים הבאות. חובה על כן לעמוד על אופיו של מפעל זה, כאשר רוצים להכיר את המסגרת המוסדית שעיצבה את ראשית דרכה בהסתדרות.

ראשיתו של המשרד לעבודות ציבוריות ולבניין בשני משרדים נפרדים שהוקמו במחצית שנת 1920 על-ידי מפלגות הפועלים בארץ – "הפועל הצעיר" ו"אחדות העבודה". בראשית שנת 1921, לאחר ועידת היסוד של ההסתדרות, אוחדו שני המשרדים הללו ועל בסיסם הוקם המשרד לעבודות ציבוריות ולבניין. המשרדים הקבלניים של המפלגות קיבלו לביצוע עבודות כבישים רבות היקף: כביש טבריה-צמח; כביש טבריה-טבהה, כביש ישן שנסלל מחדש; כביש חיפה-ג'דה, גם הוא כביש ישן שנסלל מחדש; כביש עפולה-נצרת – תיקון והרחבה של כביש ישן. העבודות הללו הועברו למשרד לעבודות ציבוריות לאחר הקמתו. כן ביצע המשרד עבודות ציבוריות נוספות, ובהן עבודות עבור הנהלת הרכבת. בהמשך קיבל המשרד עבודות בנייה.

בתל-אביב ובסביבתה הוא בנה בשכונת ברוכוב, בשכונת מחוסרי דירות, בתחנת החשמל של רוטנברג ועוד; בחיפה בוצעו עבודות בניין בשכונת נוה-שאנן; בירושלים הוחל בבניית שכונת בית הכרם וניבנו בתים בתל-פיות; בגליל בנה המשרד בכפר גלעדי, באיילת השחר ובתל-חי; נוסף על אלה בנה גם במקומות אחרים.

בתקופת השיא של עבודות הכבישים, במחצית הראשונה של 1921, העסיק המשרד כ-2,000 עובדים, ובתקופת הגאות בבניין, בשנת 1922, יותר. בחודש אוגוסט 1922 העסיק 2,480 עובדים. מגוון העבודות שהמשרד קיבל, היקפן ופריסתן על-פני הארץ עשוהו לגורם מרכזי ורבי-השפעה בענפי הבניין והעבודות הציבוריות במשק הארץ-ישראלי בכלל וביישוב היהודי בפרט. עם זאת, בסיסו הכלכלי של המשרד היה רעוע: הפסדים שספג העיקו עליו, ואת פעילותו סיים בגרעון שהסתכם ב-35 אלף לירות מצריות; מחסור בהון עצמי ומצוקת אשראי הכבידו עליו ואיימו על המשך פעילותו.

בשנת 1924 הוקם "סולל בונה" על בסיס המשרד לעבודות ציבוריות ובמקומו. במהלך שנות פעילותו, 1924-1927, קיבל עבודות בהיקף של 778 אלף לירות מצריות. בשיאו הוא העסיק יותר מ-3,000 עובדים. "סולל בונה" עסק בעבודות ציבוריות ובעבודות בניין. בין העבודות שביצע בלטו הקמת גשר על הירקון, בניין המרכז המסחרי בחיפה, בניינים באוניברסיטה העברית בירושלים וכן בניית בתי-חרושת. כן פיתח שלוחות תעשייתיות הקשורות לענף הבניין: ייצור חומרי בניין, נגרות וחציבה. גם "סולל בונה" צבר במרוצת קיומו הפסדים שהסתכמו ביותר מ-50 אלף לירות מצריות, ובשנת 1927 הוא התמוטט.

מאז שהוקמו מפעלי הקבלנות ההסתדרותית הם פעלו להגשמת היעד של השגת עבודה ושל כיבושה, והוערכו כמכשיר המגשים מטרות לאומיות. את מנהלי המשרד לעבודות ציבוריות - דוד רמז, השל פרומקין ואחרים - הנחתה גישה משקית מרחיבה, והשקפה שהקנתה למשרד תפקיד של קליטת עלייה. הוא נדרש לספק תעסוקה לפועלים מחוסרי עבודה ולעולים. המאמץ לספק תעסוקה בכל מחיר גבר ככל שגבר לחץ חוסר העבודה. "סולל בונה" ירש מהמשרד לעבודות ציבוריות את הקונצפציה המשקית המרחיבה, וקיבל על עצמו ביצוע עבודות דחק למרות הסיכון שהיה כרוך בכך; הוא המציא אשראי לגונני עבודה כדי להתחרות בקבלנים אחרים, לחדור לפלחי משק חדשים ולהכות בהם שורש, ולהרחיב את היקף פעילותו. כן עשה "סולל בונה" לפיתוח תעשייה ומקצת מהמפעלים שהיו ברשותו נשאו הפסדים. בעת גאות בעלייה עסק "סולל בונה" בקליטת העולים, בשילובם בעבודה ובהדרכתם, ואילו בתקופה של משבר כלכלי הוא דאג לאספקת עבודה

ולצמצום ממדי האבטלה. בוועידה השלישית של ההסתדרות טען דוד רמז, שעמד בראש החברה, כי בתקופת הגאות היה "סולל בונה" הקבלן של החלשים - של הקבוצות החלוציות, אשר המומחים והעובדים המקצועיים נטשו לנוכח פיתויי השוק הפרטי. "סולל בונה" ראה, לדבריו, את תפקידו בארגון נחשלי המקצוע, שגשגו מאחור עם נהירת העובדים המקצועיים לשוק הפרטי ובטיפול בהם. בתקופת השפל, הוסיף רמז, נטל על עצמו "סולל בונה" משימה של הקצאת עבודה ושל חלוקת פרוסת הלחם בין הרעבים.⁴

בראשית שנת 1924, לאחר שעזבה את מרחביה, התקבלה גולדה, לפי הצעתו של רמז, לעבודה בהנהלת חשבונות במשרד לעבודות ציבוריות, ולאחר הקמת "סולל בונה" היא המשיכה לעבוד חודשים אחדים גם בחברה זו. אף שמילאה תפקיד זוטר, איפשר לה עיסוקה במערכת הכספים לעמוד על מהותו של המשרד ועל שיטות פעולתו. היא הבחינה במצוקה הכספית שבה נתון המפעל ובהפסדים שנגרמו לו כתוצאה מהגישה המשקית שאינה מושפעת משיקולים כלכליים בלבד. כעבור שנים סיפרה ש"סולל בונה" היה מקבל עבודה כקבלנות, גם כשלא היו לו מקורות כספיים. כך קיבל את בניית בית הכרם למורים על סמך שטרות שנתנו המשתכנים. כשהבנק סרב להמיר את השטרות בכסף היתה הולכת לאדם שעמד בפינת לילינבלום, ונתנת לו את השטרות, והוא היה מנכה מהסכום 20 אחוז או 25 אחוז. מזה הצטבר גרעון.⁵ מצד שני השפיעה עליה הקרבה למנהלי המשרד, ובראש וראשונה לדוד רמז אבל גם לאחרים. תחושת השליחות שהניעה אותם, ההשקפה המשקית שהנחתה אותם והעשייה הגדולה הותירו רישומם עליה. במשרד לעבודות ציבוריות עמדה גולדה על הגשמתה למעשה של ההלכה הסוציאליסטית-הקונסטרוקטיבית והפנימה אותה. אחרי שנים אמרה, שכאשר היא בוחנת רטרואקטיבית את התפקיד שמילאו המשרד לעבודות ציבוריות ו"סולל בונה", היא מבינה שאלה מילאו את התפקיד שהעמידה תנועת הפועלים לעצמה באותם ימים. התפקיד היה כפול, אם כי מעולם לא הבחינו ראשי ההסתדרות בין שני התפקידים: האחריות של תנועת הפועלים לבניין הארץ, כולל הדאגה לקליטה ולעלייה, ופיתוח משק פועלים.⁶

במציאות ששררה אז נראו לגולדה התפקיד הבונה של תנועת הפועלים בארץ והגישה המרחיבה שרווחה במשרד לעבודות ציבוריות ו"סולל בונה" הכרחיים. בשנת 1928, שנים אחדות לאחר שסיימה עבודתה ולאחר התמוטטות "סולל בונה", היא ציינה: "קשה לתאר איך היתה נראית העבודה בארץ ישראל בלעדי 'סולל בונה'. אם יש לנו היום אלפי פועלים בענף הבניין - רבים מהם מומחים בעבודתם - זה רק הודות ל'סולל בונה', המוסד

שאיפשר לאלפי צעירים להתמחות בעבודה.⁷ אין תימה, אפוא, שהיא לא נרתעה מכשלונו הכלכלי. לצד הצורך בהפקת לקחים מההתמוטטות, היא גרסה שיש להמשיך לפעול על-פי העקרונות שהנחו את "סולל בונה". בהפקת לקחים לא התכוונה להיבט הקונצפטואלי-העקרוני של הגישה המשקית המרחיבה, אלא לצד האופרטיבי - לשיפור הניהול והתפעול. דומה שהפסדים שנגרמו בשל המדיניות המרחיבה ומילוי משימות לאומיות, כקליטת עלייה, כיבוש עבודה, בניין משק וכיוצא באלה, נתפסו על-ידיה כטבעיים, אולי אפילו כמחיר הכרחי, הנתבע בתהליך בניית הבית הלאומי בארץ-ישראל. "נכון, זה היה משק שהכניס דפיציטים. אז מה זאת אומרת דפיציטים? כל הציונות הכניסה דפיציטים. ... 'סולל בונה' היה מעבר לחשבונות", מפני של "סולל בונה" לא היתה זכות קיום אילו פעל ואילו לא היה הולך לעבודה חלוצית, טענה עשרות שנים מאוחר יותר, בעת שכינה כראש ממשלת ישראל.⁸

הקונצפציה המרחיבה והאקטיבית ממנה הושפעה גולדה בעבודתה במשרד לעבודות ציבוריות ליוותה אותה, אפוא, בשנים הבאות, גם בכהנה כיושב ראש הוועד המפקח של קופת חולים, וגם בהיותה ראש המחלקה לעזרה הדדית, ומאוחר יותר בתפקידיה כשרת העבודה וכראש ממשלה.

בדומה למשק ההסתדרותי המנהלי, העריכה גולדה גם את ההתיישבות העובדת כמכשיר למימוש יעדים לאומיים. המסגרת הקבוצתית נראתה לה נחוצה וכדרך היעילה ביותר להאחו באזורים חדשים ולתקוע יתד בשטחים בלתי מיושבים ונעדרי תשתית.

הנה כי כן, גולדה אימצה את ההשקפה הסוציאליסטית-הקונסטרוקטיבית לפיה על תנועת הפועלים בארץ-ישראל למלא תפקיד בונה ויוזם במפעל הציוני. לשיטתה, כבר מצעדיהם הראשונים בארץ, השתיתו הפועלים את יצירתם על שני יסודות. לא רק הכוונה ליצור חברה חדשה, צודקת, המושגת תחת על ערכים סוציאליסטיים, הנחתה אותם, אלא ההכרה בתפקידם היוצר והמוביל ובתרומתם לבנייתם של חברה ומשק יהודיים בארץ-ישראל.⁹

מועצת הפועלות

בחורף תרפ"ח הציע דוד רמז לגולדה שתקבל את תפקיד מזכירת מועצת הפועלות. לאחר שנים אחדות שלא עסקה בפעילות ציבורית ממשית נקראה גולדה למלא תפקיד ציבורי-הנהגתי.

בפסח 1911 התכנסה בכנרת אספת פועלות ראשונה שהשתתפו בה 17 חלוצות. האספה הוקדשה לדיון בבעיותיהן של הפועלות החקלאיות ובמצור-קוטיהן, ובתכנוניה של חנה מייזל להקמת חווה להכשרת נשים לעבודה חקלאית. המפגש איפשר לחלוצות להחליף דעות בשאלות שהטרידו אותן, כגון יחס הפועלים הגברים ודחיקתן למטבח, ולשתף אחרות בחוויות. הפגישה היתה חד-פעמית, ולא נוצרה בה תשתית ארגונית. בשבועות 1914 נערכה לראשונה ועידה ארצית נבחרת של פועלות, בהשתתפות 30 צירות אשר יצגו 209 פועלות. בכינוס ניתן ביטוי לתחושה של קיפוח פוליטי מצד הפועלים, וניכרה בו הבשלתו של תהליך חברתי בקרב הפועלות, פרי קיומן של חוות כנרת וקבוצות של פועלות. בוועידה נבחר ועד פועלות שמנה חמש חברות והוקמה המסגרת הארגונית של תנועת הפועלות. בתקופת מלחמת העולם הראשונה טיפל ועד הפועלות בהקמת קבוצות של פועלות ובהפניית פועלות למקומות עבודה. למעט מוסד זה ולוועידות לא הוקמו בין השנים 1914-1918 מוסדות קבע ארגוניים אחרים. קשריה של תנועת הפועלות עם ציבור הפועלות היו רופפים, היא לא פתחה משרד ולא גבתה דמי חבר. עם סיום המלחמה חדלה תנועת הפועלות לפעול.

בשנת 1919 החלה העלייה השלישית. בעלייה זו הגיעו נשים רבות לארץ-ישראל, ובהן גם חלוצות. בראשיתה של העלייה לא נמצאו מסגרות קליטה והכשרה מקצועית לנשים ולא היו די מקומות עבודה מתאימים לפועלות. לתנועת הפועלות לא היו הכלים להתמודד עם הבעיות שהתעוררו. קבוצות מיעוט לקלוט נשים, וכשנמצא להן מקום הן הועסקו, לעתים, בעבודות שירותים. הפועלות העירוניות עבדו בעיקר בבתים פרטיים ובשירותים שונים (במסעדות ובמכבסות), וסבלו מתנאי עבודה ושכר ירודים. הנשים היו חשופות יותר מהגברים לאבטלה. במציאות זו נדרשה פעילות של ממש כדי לסייע לפועלות ולקדם את ענייניהן, והתעורר הצורך לכונן מסגרת ארגונית שתטפל בכך.

בוועידת היסוד של ההסתדרות, בתודש דצמבר 1920, התחדשה הפעילות הארגונית של תנועת הפועלות. חודשים אחדים מאוחר יותר, במרס 1921, התכנסה ועידת הפועלות בגבעת המורה-בלפוריה. הוועידה נטלה על עצמה את האחריות לענייני הפועלת בתחומי הקליטה, החינוך, ההכשרה המקצועית, הדאגה לעבודה והרווחה. בוועידה הוקמה מועצת הפועלות, הזרוע הארגונית של תנועת הפועלות. בשנת 1922 התכנסה הוועידה השנייה של תנועת הפועלות ובה השתתפה גולדה כצירה ואף נבחרה למועצת הפועלות. בשנת 1926 התכנסה הוועידה השלישית של התנועה.

במהלך המחצית הראשונה של שנות ה-20 גדל והלך מספרן של הפועלות בעיר, אולם מועצת הפועלות הבליטה את ההיבט המשקי ההתיישבותי והוקדשו מאמצים להקמת משקי פועלות, לפיתוחם ולביסוסם. לעומת זאת, במגזר העירוני היתה פעולת מועצת הפועלות דלה. כדי לשפר את רווחת הפועלת בעיר, ליצור מקומות עבודה נוספים באמצעות משקי עזר, ולחולל תמורה במבנה התעסוקה שלהן הוקמו חבורות פועלות בערים. אולם היקפה של עשייה זו היה מצומצם ולא ענה אפילו על מקצת מהצרכים. כן סייעה מועצת הפועלות לקואופרטיבים של פועלות ולהשתלבותן של עשרות אחדות של פועלות במקצוע הבניין; היא ארגנה הכשרה מקצועית, יזמה מקומות עבודה וכיוצא באלה פעולות שונות, אלא שהשיגיה היו דלים. מועצת הפועלות לא הצליחה, אפוא, ליצור כלים ולגייס משאבים אשר היו נחוצים לפתרון בעיותיהן של הפועלות בערים.

גולדה מאירסון לא נמנתה עם הנהגתה של מועצת הפועלות. ההנהגה שפעלה לא היתה מסוגלת להתמודד עם צרכי הנשים העירוניות, שהיו אופייניים לתקופת העלייה הרביעית. במהלכה של תקופה זו חלו שינויים מפליגים ביישוב בכלל ובקרב ציבור הפועלים בפרט: העלייה ההמונית; התהפוכות הכלכליות - גאות ושפל; הגידול בחלקם של בעלי משפחות ובחלקם של המוגדרים כבעלי הון מקרב העולים והמטען התרבותי-הרעיוני הבורגני שנשאו עמם; ההתפתחות האורבנית והתרחבות המלאכה. התעשייה, ענפי השירותים והמסחר השפיעו על היווצרותם של הלכי רוח חדשים אצל העובדים: התפשרות עם המציאות, שאיפה למציאת פרנסה ולאורת חיים יותר נוח והיטמעות בסגנון החיים העירוני. הנהגת ההסתדרות החלה ליחס הסיבות רבה לסקטור העירוני ולצרכיו. רוב הפועלות התרכזו בערים והתמודדו עם קשיים במציאת תעסוקה ובעת משבר היו הן הקרבנות הראשונים לאבטלה החמורה, שכן היה נמוך בשל דרוגן המקצועי, הן סבלו מהעדר קביעות בעבודה ומדעות קדומות. חלקן היה טרוד בטיפול בענייני משפחה ובגידול ילדים, אשר הכבידו על היציאה לעבודה. למרות שמועצת הפועלות

היתה מודעת לצורך בטיפול בציבור זה לא חל שינוי בסדר העדיפויות של הארגון.¹⁰ המנהיגות הוותיקות של תנועת הפועלות: עדה פישמן, רחל ינאית בן-צבי ואחרות, היו קשורות רגשית ואידיאולוגית ליצירה המשקית התיישבותית, והעדיפו את העשייה למען הכשרה חקלאית והתיישבות שיתופית. הן המשיכו להתמקד בפיתוח רשת משקי הפועלות. מועצת הפועלות לא נערכה כראוי לטיפול בבעיות של הפועלות השכירות ושל נשי הפועלים השכירים. לגולדה מאירסון לא היתה זיקה מיוחדת למסגרת התיישבותית כלשהי ולתנועה ההתיישבותית בכללותה. בעת מגוריה בירושלים חוותה גולדה ממצוקותיה של הפועלת העירונית, וניתן היה לשער שתהיה פתוחה יותר לצרכים שהתעוררו ומוכנה לחולל שינוי בכיוון הפעולה של מועצת הפועלות.

מועצת הפועלות כארגון נמצאה במשבר מתמשך בשנות ה-20. יחסים אישיים מעורערים בין חלק ממנהיגות התנועה הכבידו על פעילות המועצה ועל תפקוד מזכירותה. עדה פישמן, בעלת האישיות העצמאית והתקיפה, עוררה התנגדות בקרב חברות "אחדות העבודה", מפלגת הרוב בהסתדרות. העצמאות שגילתה עדה פישמן, ועמדת הכוח שביססה לעצמה הטרידו את הנהגת ההסתדרות, בראש ובראשונה את אנשי "אחדות העבודה", שניסו להגביל את פעילותה. על המחלוקות האישיות במועצת הפועלות נוספו חילוקי דעות בסוגיות עקרוניות שונות: שיטת בחירתם של ועדי הפועלות בערים ובמושבות ומתכונתו של ארגון הפועלות ואופיו.¹¹ הפעילות של מזכירות מועצת הפועלות נפגעה גם משום שמנהיגותיה העדיפו את ההגשמה העצמאית במסגרת התיישבותית על פני העסקנות הפוליטית. "רשימת החברות אשר עבדו בתקופת הדו"ח במזכירות הפעילה של המועצה מראה על חוסר קביעות במוסד המארגן של תנועת הפועלות. סיבות שונות גרמו לחלופים אלה: מסוגים שונים של פעולה נמשכת החברה תמיד יותר לפעולה משקית או בכלל למפעל מסוים מאשר לעבודה ציבורית-עסקנית; גם חובות המשפחה מגבילים לעתים קרובות את האפשרות של החברה להתמיד בפעולה אחת. השפיע גם ריבוי התפקידים ומחסור באנשים," נאמר בדין וחשבון של מועצת הפועלות לשנים 1926-1931.¹² מועמדותה של גולדה נועדה, אפוא, להבטיח יציבות וקביעות לפעילות המועצה, ובו בזמן להבטיח ל"אחדות העבודה" ייצוג שווה ערך לעדה פישמן הדומיננטית והעצמאית.

בראשית שנות ה-20 פעלה תנועת הפועלות כתנועה על-מפלגתית ולשתי הוועידות הראשונות נבחרו הצירות מתוך רשימה אחת משותפת. לקראת הוועידה השלישית נעשה נסיון להנהיג בחירות יחסיות עם רשימות מפלג-תיות כפי שהיה מקובל בהסתדרות. בסופו של דבר הגישו "אחדות העבודה"

ו"הפועל הצעיר" רשימה משותפת, אולם לא היה בכך כדי להפסיק את החיכוך כים ולהפיג את המתח בין שתי המפלגות הללו ביחס למועצת הפועלות. החל מהוועידה השלישית ניתן לזהות נסיון למעורבות ולהשפעה עמוקות יותר של המפלגות במועצת הפועלות. במינויה של גולדה ביקשה, כנראה, הנהגת "אחדות העבודה" לחזק את אחיזתה במועצת הפועלות. גולדה היתה מוכרת כחברה פעילה ונאמנה במפלגה; יתרונה היה כי לא נמנתה עם חבורת המנהיגות והפעילות של מועצת הפועלות, אשר עשו כבדת דרך משותפת, וממילא לא היתה כפותה למערכת יחסים חברית ורגשית. לשון אחר, ניתן היה לצפות מגולדה שתקפיד על האינטרסים של המפלגה והנהגתה ותאבק עליהם במועצת הפועלות.

במועצת הפועלות שררו חילוקי דעות ביחס לתבנית הארגון ולאופיו. התפתחה בתוכה מחלוקת בין הרדיקליות אשר תמכו בארגון נשים נפרד כדי להתמודד עם בעיות הנשים ומצוקותיהן ולפתור אותן, לבין החברות שאמנם הכירו בקיומן של בעיות יחודיות לנשים, אולם לא סברו כי יש צורך בקיומו של ארגון נשים נפרד וחזק. הקבוצה הראשונה חייבה ארגון נשים עצמאי אשר יקיים קשר ארגוני בלתי אמצעי עם ציבור הפועלות ויעסוק ביוזום פעולות ההכשרה והתעסוקה של הנשים ובהכוונתן. הקבוצה השנייה שללה הפרדה ארגונית, וסברה כי ההסתדרות צריכה לטפל בענייניהם של כל העובדים ולהעניק יחס דומה לצרכי הפועלות כמו לצרכי הפועלים. ממילא על מועצת הפועלות להגביל את אופי פעילותה ותחומיה ולהתרכז בחינוך הנשים ובהכשרתן להשתתפות בחיים הציבוריים.¹³ מהמחלוקת הבסיסית הזו נגזרו חילוקי דעות ביחס לסוגיות אחרות, כגון שיטת הבחירות לוועדי הפועלות. הגישה הרדיקלית נדחתה על ידי הנהגת "אחדות העבודה", בעלת ההשקפה הארגונית האחדותית והריכוזית, אשר חששה מנטיות בדלניות בהסתדרות ושללה אותן. גולדה דחתה את הפמיניזם הרדיקלי ואת קיומה העקרוני של מועצת הפועלות כארגון נפרד. בוועידה השנייה של ההסתדרות, בשנת 1923, אמרה: "עובדה מעציבה ומחפירה היא, כי הוכרחנו ליצור ארגון מיוחד לענייני הפועלת, את 'מועצת הפועלות'. הוועידה צריכה ליצור את התנאים המתאימים לעבודת הפועלת, באופן שלא נצטרך עוד למוסד המיוחד ונבטלהו."¹⁴ היא הזדהתה, אפוא, עם מועצת הפועלות הממלאת תפקיד במסגרת הכוללת של ההסתדרות ומשתלבת בתוכו. גישה זו תאמה את ההשקפה שרווחה בקרב שליחי "אחדות העבודה" בהסתדרות ואת צפיותיהם מהארגון.

בראשית שנת 1928 התחילה גולדה למלא את תפקידה כמזכירת מועצת הפועלות בצוותא עם אלישבע קפלן נציגת מפלגת "הפועל הצעיר". נוסף

על הבעיות הפנימיות של מועצת הפועלות נדרשה גולדה להתמודד עם התפתחויות חיצוניות, אשר היתה להן השפעה על הארגון. באותה תקופה התנהלה הציונית, שהיתה מקור התמיכה העיקרי לחברות ולמשקי הפועלות, הפסיקה להעביר כספים אליהם; להתפתחות שלילית אחרת גרם הצמצום בממדי העלייה לארץ. לאחר העלייה הגדולה ב"1924-1926, הצטמצם מספר העולים לאלפים בודדים, וממילא פחת מספר הנשים והחלוצות שהגיעו לארץ ישראל. בעלייה זו לא היה כדי לספק את החשתית האנושית לקיומם של מפעלי תנועת הפועלות - החברות והמשקים. יתר על כן, העולות שהגיעו לא נטו לפנות למשקי הפועלות ולחברות הפועלות. בשנת 1928 היה עדיין הישוב היהודי בכלל, ובתוכו תנועת הפועלים, תחת רישומו של משבר העלייה הרביעית החמור. במציאות זו פעלו אלישבע קפלן וגולדה לבלמת הסתף ולשמירת הקיים. בדין וחשבון שמסרה אלישבע קפלן למועצת הפועלות, בחודש דצמבר 1928, היא ציינה: "השנה עומדת כולה תחת סימן ההתאבקות בחוסר העבודה ובחוסר העלייה והמלחמה על החזקת הקיים. ראשית שנת העבודה של המזכירות נעוצה בתקופת הסיוע. חוסר העבודה בין הפועלות היה גדול ונגע הסיוע פשה. חלקן של הפועלות בעבודות שסודרו עליידי מרכז העבודה להקלת חוסר העבודה - היה זעום מאוד. ... גם בעבודה המשקית היתה השנה קשה. עוד בראשית השנה הסתלקה ההנהלה הציונית מכל השתתפות בהחזקת חברות הפועלות ומועצת הפועלות עמדה לפני חזית כפולה, גלוי הכוחות הפנימיים להחזקת מעמד וחיפוש אחרי מקורות כספיים. ... לרגלי חוסר עלייה לא יכלנו להגדיל את מספר החברות בחברות בהתאם לכח הקליטה שלהן".¹⁵ באותה תקופה החזיקה מועצת הפועלות את חברות הפועלות ודאגה לקיומם של משקי פועלות אחדים. המצוקה התקציבית כמו גם הדלדול במאגר האנושי לחברות הפועלות ולמשקי הפועלות הכבידו על פעילותה של מועצת הפועלות גם בשנים הבאות.

מזכירות מועצת הפועלות הקדישה מאמצים מרובים לפתרון הבעיה הכספית. מקור הכנסה חלופי עיקרי היה ארגון ה"פיוניר ווימאן" באמריקה. בשנים תרפ"ז-תרצ"א העביר הארגון סכום של 20 אלף לא"י למועצת הפועלות, וכיסה 78 אחוז מתקציבה.¹⁶ מועצת הפועלות חתרה להעמיק את הקשרים עם ארגון זה וטיפחה אותם. בחודש נובמבר 1928 נשלחה גולדה לארצות-הברית ושהתה שם חודשים אחרים. כן הסתייעו במועצת הפועלות בכספים שהועברו מויצ"ו, בתרומות שונות ואפילו במניפולציות כספיות, דוגמת משיכת יתר ויצירת חוב גדול בבנק הפועלים, לעתים, למורת רוחה של הנהלת הבנק.¹⁷

כדי להגדיל את הפוטנציאל האנושי למשקי הפועלות ולחבורות הפועלות נאבקה המועצה נגד הגבלה שרירותית של שיעור הנשים שנכללו במכסות העלייה, ופעלה להגדלת מספר רשיונות העלייה לנשים. שליחות הארגון פעלו במוסדות ההסתדרות ובסוכנות ונפגשו בנושא זה עם פקידים בכירים בממשלת המנדט. בחודש מרס 1930 נפגשו עדה פיישמן וגולדה עם אריק מילס, סגן ראשון למזכיר הראשי, והגישו לו תזכיר מפורט בנושא עליית פועלות. הן התרעמו על ההפליה לרעה של נשים בהקצאת הסרטיפיקטים ודרשו לבטל את האיסור שחל על אשה להזמין קרובים לארץ, אפילו פרנסתה קבועה.¹⁸ בחיפושים אחר דרכים לחזק את הבסיס הכלכלי של משקי הפועלות פעלה מועצת הפועלות אצל גורמים ממשלתיים, שירכשו שתילים ממשלתו-תיים. בדצמבר 1929 נפגשו רחל ינאית וגולדה עם מילס, שזוהו עמו על מצב משקי הפועלות ותבעו שהממשלה תרכוש מהמשקים הללו את השתי-לים הנחוצים ליעור. הן טענו שהממשלה לא תמכה במשקים הללו ששימשו להכשרת פועלות לעבודה חקלאית.¹⁹ באותו חודש אירחה גולדה את אשת הנציב העליון, צ'נסלור, במשק הפועלות בפתח-תקווה ובחבורת הפועלות בתל-אביב. יש להניח שהביקור העמיק את ההבנה אצל השלטון המנדטורי כלפי מפעלי הפועלות וחישיבותם. מכל מקום, קשירת הקשרים והתזכירים שנשלחו למחלקת הממשל השונות נשאו פרי ובשנים 1928-1930 קנתה ממשלת המנדט ממשקי הפועלות שתילים במאות לירות.

למרות המאמצים שהושקעו בשימור חבורות הפועלות ומשקי הפועלות ובביסוסם, בשנים 1928-1930 החבורות בטבריה, חיפה, בנימינה, ראשון-לציון ובמקומות אחרים הדלו להתקיים. משקי פועלות אמנם לא נסגרו, אולם מועצת הפועלות התקשתה להבטיח משאבים לפיתוחם ואפילו הון חוזר לפעילות שוטפת, והם נדונו לקשיים כלכליים. באותן השנים לא גדל מספר החבורות ששהו בהם וגם לא הוקם שום משק פועלות חדש.

ההתרופפות במצבם הכלכלי של משקי הפועלות נקשרה לוויכוח סוער במועצת הפועלות, בשאלת הקשרים עם ויצ"ו. ויכוח זה טילטל את הארגון. הקשרים בין תנועת הפועלות לבין ויצ"ו החלו עוד בראשית שנות ה-20. בוועידתה השלישית של ויצ"ו, בחודש אוגוסט 1925, השתתפו נציגות מועצת הפועלות כאורחות והרצו על מועצת הפועלות, פעולותיה וצרכיה. הוועידה החליטה להקציב 3,000 לא"י לבניינים במשקי הפועלות, והסכום הועבר ברובו למועצת הפועלות בשנת 1927.²⁰ בשנים 1928-1930 התנהלו ויכוחים סוערים במועצת הפועלות בעניין הקשרים עם ויצ"ו. תחילה בויקה העתידית של משק הפועלות הגדול ליד נס ציונה, שאמור היה להיבנות מכספי ארגון זה. ואחר כך בעניין הויקה בין ויצ"ו לבין משקי הפועלות

האחרים שיזכו לתמיכת הארגון לאחר שהופסק הסיוע של ההנהלה הציונית וההחמרה במצוקתם הכלכלית. את חברות "הפועל הצעיר", שעמדו על מצבם הכלכלי הקשה של המשקים והדגישו את הצורך בביסוסם, לא הטרדו כל-כך החשש ממעורבותה של ויצ"ו במשקי הפועלות ומחשפתה, או מהפגיעה באוטונומיה שלהם ומכרסום בהשפעת ההסתדרות עליהם. שליחות "אחדות העבודה" דחו הסדר אשר עלול היה לערער את השליטה של ההסתדרות במשקים ואת האוטונומיה שלהם. גולדה יצגה בתקיפות קו זה ובטאה בנחישות את הגישה האחדותית והריכוזית של המפלגה. היא הדגישה את זיקת משקי הפועלות להסתדרות ואת שליטתה בהם, והביעה חשש שוויתור בנושא זה עלול לגרום לתהליכי התבדלות ולסחף גם במקרים אחרים. "כבר נשאלנו על-ידי ויצ"ו אם למשק פועלות יכלה להכנס רק חברה של ההסתדרות. אני חושבת את הפרצונט [תקדים] הזה למסוכן. ... אם נסכים להצעתך יצא המוסד הזה מרשותנו ועל-ידי כך אנחנו יוצרות גם פרצונט למקומות אחרים," ציינה בדיון בוועד הפועל של ההסתדרות.²¹ גולדה גרסה "שמשק פועלות אינו רק בית-ספר, זה מוסד הסתדרותי שהחברה צריכה לקבל בו תנוך הסתדרותי ואולי גם קבוצי."²² היא היתה מוטרדת מכרסום באופיים החברתי ובמהותם של משקי הפועלות כמפעלים הסתדרותיים, ואף חששה שמסירת המשקים לויצ"ו תפגע באיסוף הכספים על-ידי ה"פיוניר ווימאן". בסיורה בסניפי הארגון באמריקה למדה עד כמה התמיכה במשקי הפועלות מעודדת ומשמשת תמריץ לתרומות למגבית שמקימות חברות ה"פיוניר ווימאן". הוויכוח החריף בשאלת ההסכם כמעט גרם לפיצול במועצת הפוע-לות. בשלהי 1929 איימו עדה פישמן, חיותה בוסל, אלישבע קפלן וצפורה בת-עמי לכוון מזכירות שנייה למועצת הפועלות, אשר משמעותה היתה פיצול הארגון.²³ ההסכם עם ויצ"ו נחתם רק במרס 1931, לאחר בירורים ממושכים ולאחר שגולדה הפסיקה לכהן כמזכירת מועצת הפועלות.²⁴ למחלוקת אשר נשאה אופי אידיאולוגי היו גם היבטים מפלגתיים. מצד אחד, נראה כי חברות "הפועל הצעיר" בקשו לאמץ את הקשרים עם ויצ"ו כמשקל נגד לסיוע שהגיע מ"הפיוניר ווימאן" ולרוב של "אחדות העבודה". מצד שני, דומה כי גולדה חתרה לשמור על היקף המגבית של "הפיוניר ווימאן" ולהגדילה, כאמצעי לחיזוק מעמדה של "אחדות העבודה" במועצת הפועלות.

גולדה תמכה בהכנסת שינוי באופים של משקי הפועלות ובתפקודם. כוונתה היתה להפכם ממפעלים אשר נועדו לאפשר לפועלות החברות בהם יצירה עצמית וביטוי עצמי - למוסדות להכשרה מקצועית חקלאית. בדיון שנערך במועצת הפועלות עם נציגות ממשקי הפועלות היא הגנה "על הרצון

לרכוש הכשרה ומקצוע, וטענה כי "אין לבכות על סגירת מקומות ואין להתגעגע לעבר." היא ציינה כי נשים נוטשות את משקי הפועלות והחבורות, שכן אין ניתנת בהם הדרכה מקצועית. לטענתה, הנשים העולות ארצה מצפות לקבל משהו, ואינן מוכנות לחיות בתנאים קשים ללא תמורה.²⁵ דברים אלה תאמו את גישתה הבסיסית של גולדה אשר דחתה, כאמור, את הפמיניזם הרדיקלי. הם גם התאימו למציאות החברתית שהתהוותה בתנועת הפועלים ולכרסום בהוויה החלוצית בעקבות העלייה הרביעית ומשבר, ולמדיניות הכלכלית המתונה והזהירה יותר שאומצה בוועידה השלישית של ההסתדרות בשנת 1927.²⁶ התמורה במשקי הפועלות נדחתה בשל מצוקה כספית והתעכבה הפיכתם לרשת של הכשרה מקצועית.

גולדה החשיבה עבודת נשים בחקלאות, אולם לא היתה לה בעיניה משמעות ערכית-חברתית יהודית כפי שייחסו לה מנהיגות אחרות: הוכחה ליכולתן של הנשים וביטוי לשוויון ולהגשמה עצמית. קנה המידה שלה לעבודה ולסיפוק הנובע ממנה היו תרומתה של עבודת האשה והתועלת שיש בה לחברה ואופן ביצועה. לדידה גם מטבח מסודר "משנה את כל חיי הקבוצה, ... מרים גם את החיים התרבותיים." כך גם בתי ילדים: "כשראיתי בעין-חרוד את מוסדות הילדים, חשבתי - כמה מאושרות צריכות להיות החברות בקבוצה שיצרו את המוסדות האלה."²⁷ גולדה גרסה שהרמת מעמדה של האשה וקידומה בחברה יושגו על-ידי עשייה קונסטרוקטיבית הדרגתית. היא לא מצאה סיבה למהפכה במעמד האשה ולניהול מאבק רדיקלי על תפקידים ועל עבודות.

במישור הפוליטי ביקרה גולדה את הפסיביות של הנשים ותבעה מהן לגלות מעורבות רבה יותר ופעילות, ולחזק את מעמדן הציבורי על-ידי הוכחת סגולותיהן וכשרונותיהן האישיים ולא בעזרת שריון תפקידים. היא לא הסכימה "לחלוקה המיוחדת בין הברים וחברות בשדה הפעולה הצבורית." היא סרבה להשלים עם האפשרות שחברה תיבחר לא בזכות כישוריה, אלא משום שנקבע מראש, שחלקן של החברות במוסד צריך להיות "כך וכך אחוזים."²⁸ את תנועת הפועלות העריכה גולדה כאמצעי להעמקת שיתופן של הנשים בעשייה הציבורית ולא כמטרה לעצמה.

במגזר העירוני, בתחומים כגון שיפור רווחת הפועלות ויצירת מקורות תעסוקה, היו הישגיה של מועצת הפועלות בתקופת מזכירותה של גולדה דלים, הם לא ענו לא על הצפיות ולא על הצרכים. בחודש אוקטובר 1928 הקימה מועצת הפועלות את הגן לילדי אמהות עובדות בתל-אביב; בסוף שנת 1929 הוקם מוסד נוסף בעזרתה של מועצת הפועלות - בית התינוקות היומי בהיפה. במקביל נוסדו ארגונים של אמהות עובדות. בשנים 1928-

1931 הוקמו על-ידי מועצת הפועלות וארגוני אמהות עובדות המישה מוסדות לטיפול בילדי אמהות עובדות ולחינוכם: גני ילדים בתל-אביב, בחיפה ובחדרה; בתי תינוקות בחיפה ובפתח-תקווה.²⁹ כן סיעה מועצת הפועלות להנחלת הלשון העברית, ולפעילות תרבותית מצומצמת על-ידי ארגון חוגים לתולדות הנועת הפועלים ולספרות. נעשו גם נסיונות בודדים לפיתוח קואופרציה בקרב הפועלות העירוניות, כך, למשל, הוגש סיוע בהקמת מטבח קואופרטיבי בירושלים. נעשה נסיון לכונן ועדות של פועלות בערים ולהקנות להן תפקידים, אלא שפעולתן היתה ארעית ולא יעילה. הן התקשו לפעול וליצור קשר מחייב ורצוף בינן לבין ציבור הפועלות. תרומתן לקידום הפועלות במקומות העבודה בכל האמור לרווחה, לתנאי תעסוקה ולחדירה למקצועות נוספים היתה מעטה. כדי לעודד את ההתארגנות ואת העשייה במגזר העירוני והמושבותי סירה גולדה, כמו גם פעילות אחרות במועצת הפועלות (אלישבע קפלן, עדה פישמן ורחל כצנלסון) בערים ובמושבות, קיימה שיחות שבהן לובנו נושאים אשר העסיקו את התנועה, ולקחה חלק באספות של פועלות. באספות הללו נאלצה גולדה, לעתים, להתמודד עם הפרעות של פועלות שנמנו עם האגף השמאלי בתנועת הפועלים בארץ - מ"הפרקציה" ומ"פועלי ציון שמאל". בסך-הכל היתה פעולתה של מועצת הפועלות בעיר ובמושבה דלה. היו רק התחלות בודדות, וגולדה היתה מודעת לכך. בדיון בוועד הפועל של ההסתדרות, בדצמבר 1929, ציינה: "אני יודעת שאנו לא עשינו די בשביל הפועלות בעיר."³⁰ העשייה המאוכזבת במגזר העירוני והמושבותי עוררה לעתים ביקורת, בראש ובראשונה בתוך מועצת הפועלות. מבחינתה של גולדה היתה מציאות זו מתסכלת, ואפשר שהשפיעה על המשיך דרכה במועצת הפועלות.

במרצת השנים 1928-1929 יצאה גולדה פעמיים לחוץ-לארץ. בראשונה בחודש יולי 1928, היא השתתפה יחד עם עדה פישמן במועצת ויצ"ו בברלין. לעומת עדה פישמן, אשר היתה מוכרת בחוגי ויצ"ו, מילאה גולדה תפקיד משני בלבד. עדה פישמן הרצתה במועצה על מצב המשקים והחבורות הפועלות ועל התכנית להקמת משק הפועלות הגדול ליד נס ציונה. לגולדה לא ניתן להופיע בפני המועצה והיא הסתפקה בשיחות עם חברות בודדות, בנסיון לגייס את תמיכתן במשקי הפועלות.

בברלין המיטיבה גולדה לבריסל בהודש אוגוסט, ונמנתה עם משלחת "פועלי ציון" לוועידת האינטרנציונל הסוציאליסטי. לאחר ההשתתפות המינורית, ואולי אפילו המתסכלת, במועצת ויצ"ו זכתה גולדה לקורת רוח בחברת חבריה מ"אחדות העבודה": דוד בן-גוריון, יצחק בן-צבי, ישראל מרמינסקי [מרום], זלמן רובישוב [שור] ואחרים - במפגן הסוציאליסטי

המרשים בבריסל. היא אף נבחרה לוועדה אשר עסקה ודנה בשאלת האשה. השתתפות בבריסל והשתתפות בוועידת האינטרנציונל הותירו רישומם על גולדה, ולימים ציינה בזכרונותיה: "הכל הקסים אותי. הואיל והייתי בת-הזקונים במשלחת שלנו (שכללה את בן-גוריון ובן-צבי), היתה לי שהות לטייל ולהקשיב במסך שעות לנאומים של סוציאליסטים מפורסמים שאותם, כמובן, לא ראיתי קודם מימי-אנשים כמו ארתור הנדרסון, המנהיג של מפלגת הלייבור הבריטית, שהיה נשיא האינטרנציונל הסוציאליסטי; או כמו ליאון בלום, שלימים נעשה ראש-הממשלה הסוציאליסטי הראשון והיהודי הראשון של צרפת. הנדרסון עתה-זה הסכים לארגן ליגה למען ארץ-ישראל העובדת, ובשל כך זכה להתקפה מרה מצד הסוציאליסטים היהודים הלא-ציונים - מכל האנשים שבעולם - ומבחינתנו היתה האווירה מחושמלת מאד."³¹ נסיעתה השנייה לחוץ-לארץ נערכה כעבור חודשים אחדים - בנובמבר 1928 - בשליחות לארגון ה"פיוניר ווימאן" באמריקה, שם שהתה יותר מחצי שנה.

שתי הנסיעות היו מלוות במחלוקת חריפה במועצת הפועלות, וזו הגיעה לדיון ולהכרעה בוועד הפועל של ההסתדרות. לקראת מועצת ויצ"ו בברלין התקבל במועצת הפועלות מכתב מוויצ"ו ובו הזמנה אישית לעדה פישמן. נישא מטק הפועלות בנס ציונה, שבו טיפלה, נידון בישיבות המועצה. במועצת הפועלות הוחלט, בתמיכתה של גולדה, לצרף שליחה נוספת, אשר תעמיק את ידיעותיה ואת מעורבותה בנושאים הקטורים בוויצ"ו. עדה פישמן התנגדה, שכן "בוזה שמועצת הפועלות רוצה לשלח שתים, יש אי אמון בן."³² הוועד הפועל דחה את טענתה, וקבע שיש להעמיד את היחסים בין ויצ"ו למועצת הפועלות על בסיס מוסדי ולא אישי, וכן שנסיעתן של שתי חברות תגביר את האמון בתוך מועצת הפועלות. שלושה חודשים מאוחר יותר נדונה שאלת נסיעתה של שליחה ל"פיוניר ווימאן" בארצות-הברית.³³ הפעם, על-פי התקדים של הנסיעה לברלין, תבעה עדה פישמן שייצאו שתי שליחות. בדרך זו, ציינה, ניתן יהיה לבטא את הגוונים השונים בהסתדרות והשליחות לא תישא אופי מפלגתי, אלא הסתדרותי כללי. דרישתה נדחתה בנימוק שהארגון באמריקה הוא בעל זיקה מפלגתית ל"פועלי ציון", ומן הראוי לשגר שליחה החברה במפלגה אחת בארץ. בדיון נטען, שהליגות ביקשו שתגיע שליחה אחת מסוימת, הקרובה אליהן מהבחינה המפלגתית, ויכולה לסייע גם במישור האידיאולוגי. בסיכום, החליט הוועד הפועל, גם הפעם בניגוד לדעתה של עדה פישמן, על שיגורה של שליחה אחת ובחר בגולדה.

הוועד הפועל של ההסתדרות נשלט על-ידי "אחדות העבודה" וההחלטות

בשאלות הרכב המשלחות לברלין ולאמריקה הושפעו גם על-ידי שיקולים מפלגתיים: חיווק מעמדה של המפלגה במועצת הפועלות, שליטה על כספי ה"פיוניר ווימאן" והקצאתם; פיקוח על הקשרים עם ויצ"ו ומעורבות בהם. נראה שהיתה גם כוונה לדחוק את רגליה של עדה פישמן ולקפח את מעמדה במועצת הפועלות. גולדה מילאה, אפוא, משימה מפלגתית - חיווק אחיזתה של "אחדות העבודה" במועצת הפועלות. על-פי ההתפתחויות במועצת הפועלות היא גם הצליחה.

המחלוקות בקשר לשליחויות לחוץ-לארץ הדגישו את מערכת היחסים המעוררת שהמשיכה להכביד על תפקודה של מועצת הפועלות ועל פעילותה התקינה. חילוקי דעות בעניינים עקרוניים החריפו מחמת יריבות מפלגתית ואישית. התערבות הוועד הפועל ותמיכתו באחד הצדדים - בגולדה ובחברותיה מ"אחדות העבודה" - הידדה עוד יותר את היחסים בארגון, שכן היא יצרה והעצימה תחושה של קיפוח ושל חוסר אמון אצל חברות ה"פועל הצעיר". גם לאחר יסוד מפא"י, בראשית 1930, לא נרגעו הרוחות ולא נוצרה אווירה של אמון ושל עבודה משותפת. מרים ביתן התלוננה במזכירות המורחבת של מפא"י שבמועצת הפועלות לא נוצרו האמון וההבנה השוררים במועצת המפלגה.³⁴ נוסף על היחסים המפלגתיים והאישיים הרעועים בתוך מזכירות מועצת הפועלות נפגמה פעילותה גם מחמת העדר יציבות וקביעות בתוכה. גולדה עצמה התפטרה ממזכירות מועצת הפועלות בחודש מאי 1930; להלכה היא כיהנה בתפקיד זה כשנתיים וחצי, אולם בפועל היא מילאה את התפקיד תקופה לא ארוכה, שכן בשל שליחויותיה היא נעדרה כשנה מהארץ. גם אלישבע קפלן וצפורה בת-עמי לא מילאו את התפקיד לאורך זמן, שכן העדיפו את החיים בהתיישבות.

בתקופת כהונתה של גולדה כמזכירת מועצת הפועלות נמצא הארגון בשלבי מעבר מהדגשת העשייה ההתיישבותית - חקלאית לפעילות במישור העירוני, חותמה לא ניכר בדמותו ובפעילותו. תרומתה הגדולה למועצת הפועלות היתה דווקא בעת שלא כיהנה במזכירותה. כלומר, בעת ששהתה באמריקה וקידמה את איסוף הכספים ב"פיוניר ווימאן", אשר סייעו רבות להבטחת תפקודה של מועצת הפועלות ולפעילויות ספציפיות. העשייה הדלה במגזר העירוני, הקפיאה על השמרים וההצטמצמות במישור ההתיישבותי, ומערכת היחסים בתוך מועצת הפועלות הותירו רישומם על גולדה. הן יצרו אצלה תחושה של תסכול והכבידו עליה להמשיך בתפקידה. "יש לי הרגשה זה כמה שאני אינני מצליחה ואין גם בי הבטחון שאני עושה את הנחוץ ביטחה. זה משום כך אינני רואה כל אפשרות להמשיך הלאה את השתתפותי בעבודת המזכירות," הודתה גולדה בפגישת המזכירות של מועצת הפועלות

גולדה בהסתדרות-שליחה ושליחות

בראשית שנת 1930³⁵ ייתכן גם שלא מצאה עניין רב בעיסוקיה בארגון. ההתפטרות ממוזכרות מועצת הפועלות לא השפיעה לרעה על מעמדה של גולדה במסד ההסתדרותי. בחודש מאי, סמוך להתפטרותה, היא נבחרה כחברה בוועד הפועל של ההסתדרות.